

Egy törökellenes szövetség tervezete 1502 ből

1502. október 3-án fényes ünnepség színhelye volt a magyar főváros. II. Ulászló és felesége, Gaston de Candale leánya, Anna de Foix hercegnő, már mint az ország királynéja, Budára érkeztek.¹ A királyi frigy megkötésében jelentős szerepet játszott Bácskai Miklós nyitrai püspök, Telegdy István királyi tanácsos, valamint Cseh György cubicularius.² A három magyarországi főúrnak a házasság megkötésén, a hercegnő hazakísérésén túl diplomáciai feladata is volt.³ Fel kellett venniük a kapcsolatot VII. Henrik angol királlyal, akitől Ulászló anyagi támogatást remélt a török ellen. Bácskai és Telegdy személyesen találkozott Anglia uralkodójával, aki egy angol—magyar—lengyel törökellenes szövetséget ajánlott Ulászlónak és Sándor lengyel királynak. Nyilvánvaló, hogy a több ezer kilométernyi távolság szinte kizárja a közvetlen segítségnyújtást, de mind Magyarországnak, mind pedig Angliának formailag sokat jelentett volna a tervezet ratifikálása. Anglia érdeke természetesen nem abban állt, hogy közvetlenül bekapcsolódjék a törökellenes harcokba, de az egykorú diplomácia egyik jellemzője volt, „hogy bármit is akart, legtöbbször a török veszélyt, a pogány elleni keresztény összefogás szükségességét emlegette”.⁴ A szigetország — Franciaországgal és Spanyolországgal szemben, a nemzetközi politikában betöltendő kedvező pozíció érdekében — nem akart abból az európai törökellenes ligából kimaradni, amit Velence hathatós közreműködésével a pápa próbált tető alá hozni. Magyarországnak viszont fontos volt, hogy a törökkel szemben minél több szövetségest és segínyt szerezzen.⁵

Valójában tehát nem két ország elszigetelt diplomáciai próbálkozását jelenti a tervezet, hanem az általános liga két szuverén tagja, az európai szövetség keretén belül mindkét fél számára kedvező kapcsolat megteremtésén fáradozott.

1. Velence szerepe az angol—magyar tárgyalások megindításában

1499-ben Velence és az Oszmán Birodalom között kitört a háború.⁶ A köztársaság megpróbálta Magyarországot is maga mellé állítani; a Signoria már 1499. szeptember 29-én levelet küldött Ulászlónak, melyben arra kéri, hogy ne kössön a törökkel békét. Ezzel egy időben titkári rangban a magyar fővárosba küldik Francesco dala Zuechát.⁷ Velence kérésének eleget téve, a pápa is arra törekedett, hogy meggyőzze a budai udvart egy törökellenes akció szükségességéről. Ezért 1499 októberében Caspar Gulfi, Cagli püspöke személyében elküldte megbízottját Ulászlóhoz. A magyar király azonban feltételeket szabott: békét köt a törökkel, ha a pápa nem semmisíti meg Brandenburgi Borbálával, majd Mátyás özvegyével, Beatrixszal kötött házasságát. Velence nőgatására VI. Sándor pápa 1500 áprilisában eleget tett Ulászló kérésének.⁸

A magyar király azonban még nem döntött. Egyrésről csábító Velencé ajánlata, az a 70 ezer dukát, amit Ulászlónak ajánlanak fel segélyként, másrészt viszont beláthatatlan következményei lennének, ha Bajazid szultán beváltaná fenyegetését. Budai követének útján tudatja a királlyal, hogyha nem újítanak meg a magyar—török békét, a tatárokkal és a moldvaiakkal megtámadtatja az országot.⁹

A pápa másik szövetségese, a francia király, hasonlóan a köztársasághoz és Rómához, szintén megpróbálta a magyarokat az 1499. április 15-én megkötött ligába bevonni. XII. Lajos követei 1500. május 15-én már Budára érkeztek, de előtte április első felében Velencében egyeztették szövetségi terveiket, majd annak megkötése után szintén beszámolnak a Signoriának.¹⁰

Rómában ez idő alatt (1500. április—május) a velencei követ nyomatékosan győzködte a pápát, hogy hirdesse meg a jubileumot, és küldje meg az egyházi tizedet azoknak az országoknak, amelyek részt vennének a keresztes háborúban.¹¹ A pápa már csak azért is igent mondott, mert Ulászló közölte VI. Sándorral, hogyha nem kap megfelelő segítséget, kénytelen a szultán előnyös békefeltételeit elfogadni. Ezért határozta el a pápa, hogy a nagyszabású, az egész kereszténység részvételére számító vállalkozás helyett a francia—pápai—velencei szövetséget csak a magyarokkal és a spanyolokkal bővíti ki. A terv anyagi alapjául Európa valamennyi egyházi javadalmára három éven át kivetett tizedet szánták. Erre az időre esett a jubileumi év is, lehetőséget adva VI. Sándornak, hogy teljes búcsút biztosítson a keresztes had toborzásához. A jubileumi búcsúk és az 1499. december 24-én meghirdetett szentév bevételeit a pápa átengedte Velencének, Lengyelországnak és Magyarországnak.¹²

Fontos bevételi forrásává vált a pápai segélyen túl a magyar kincstárnak az a 100 ezer forint is, melyet hosszas huzavona után Velence biztosított a török elleni védelem céljából.¹³ Az 1501. május 12-én Budán kihirdetett béke értelmében Magyarország szövetségre lép Velencével és VI. Sándor pápával. A köztársaság évi 100 ezer forintos segélye is a magyar királyt illeti. Ennek fejében Ulászló ígéretet tett, hogy a fegyverszünetet felbontja Bajaziddal, és seregével hadba lép a török ellen. Fontos kitételként szerepelt az egyezségben Velence védelme. A horvát bán kötelességévé vált a Dalmácia, Friaul vagy Horvátország felől érkező török seregek visszaverése. A szerződő felek a császárt, a francia, spanyol, angol és a portugál királyokat is felkérlik a ligához való csatlakozásra.¹⁴

Az 1500. április 5-én megkezdett velencei diplomáciai offenzíva teljes sikerrel járt. (Sebastian Zustignan követ ezen a napon mondta el beszédét, melyben szövetségre szólította fel Magyarországot.¹⁵) A pápai külpolitika támogatásával elérték, hogy Magyarország ígéretet tett egy törökellenes támadásra. (Az igazsághoz tartozik, hogy számottevő akciókra nem került sor a magyarok részéről.¹⁶)

Az 1501. május 12-i békében a szerződő felek több európai hatalmat is felkérnek a ligába való belépésre. Ezek között Angliát is felsorolták. [A francia—pápai—velencei szövetség (1499. április 15.) elsődleges célja természetesen az volt, hogy minél több országot mozgósítson Velence mellett a török ellenében, egy nagy, keresztény liga keretében.] VII. Henrik angol király már 1500. április 7-én lojalitásáról biztosította XII. Lajost a szövetség ügyében.¹⁷ A pápai politika is számított a szigetország támogatására.¹⁸

A magyar diplomácia irányítói valószínűleg a velencei követektől értesültek Anglia pozitív magatartásáról. Jó alkalom kínálkozott a kapcsolat felvételére, hiszen az 1500. július 14-én megkötött francia—magyar szövetség kapcsán létrejövő házasság érdekében a két fél többször váltott üzenetet egymással.¹⁹ 1500 októberének végén két követ ment Franciaországba és Angliába, hogy a két uralkodót hadjáratra buzdítsa. Kísératükben találni két lengyel orátort is.²⁰ Feltehe-

tően pénzbeli támogatást is kértek az angol királytól. VII. Henrik 1502. július 20-i levelében, amelyben Francesco Capello velencei követ visszatérését engedélyezi, megemlíti, hogy Ulászló bizonyos „ígért pénz ügyében” írt neki. Feltehetően ezt az oklevelet a Franciaországban tartózkodó, majd 1502 tavaszán a csatornán átkelő Bácskai és Telegdy vitte el a királynak. Az „ígért pénzről” minden bizonnyal az 1500. október végén elindított követség visszatérésekor, 1501 első felében szerzett tudomást Ulászló.²¹

2. A magyar küldöttség összetétele 1502-ben

Az Anna hercegnő ügyében Franciaországba küldött követek közül kétségtelen, hogy Bácskai Miklós nyitrai püspök volt a legtapasztaltabb diplomata. Diplomáciai pályája Mátyás alatt kezdődött; a király megbízásából, mint egri püspökségi főesperes, az olmücsi püspökség betöltése miatti perben képviselte uralkodóját 1488-ban VIII. Ince pápánál²² 1494-től két éven keresztül Ulászló házassági ügyét próbálta rendezni római követként. Ez idő alatt megszerzi a mislyei és a veszprémvári prépostságot.²³ 1496-ban pápai káplán és ungi főesperes.²⁴

Itália után Lengyelország lesz működési területe. 1498—1499 között a lengyel királyi udvarban képviselte Magyarországot.²⁵ Fáradozásainak jutalma nem maradt el. Előbb szerémi, majd 1501-ben nyitrai püspökké nevezik ki. Sikeres franciaországi visszatérése után, 1502-ben elnyeri az erdélyi püspökséget. Ezt a javadalmat 1504-ig, haláláig élvezi.²⁶

A követség másik tagja, Telegdy István királyi tanácsos nem számított gyakorlott diplomatának. Valószínűleg a küldöttség kijelölői a tapasztaltabb Bácskai mellé, a jövőre gondolva, tanulni küldték. Későbbi diplomáciai tevékenysége ezt alátámasztani látszik, hiszen visszatérése után számos esetben veszik igénybe szolgálatait külországban.

Ulászló udvarába 1498 után kerülhetett be. (1476-ban, Beatrix kíséretében udvari aulicusként megemlítik a három lóval érkező Telegdyt Ferrarában. Nem tudni, róla van-e szó.²⁷ Előtte 1487—1493, majd 1495—1498 között erdélyi alvajdaként szolgálta az országot.²⁸ XII. Lajos francia királytól kapott címeradományában már consiliáriusnak nevezik 1502 májusában.²⁹ 1503-ban Anna királyné udvarmestere,³⁰ majd 1504-ben kincstartó.³¹ 1514-ben a parasztseregek elfogták és kivégezték.³²

Franciaországi (és angliai) útja után 1503-ban ismét diplomáciai feladatokkal bízták meg. Döntőbíró a lengyel király és a moldvai vajda ügyében. 1507-ben Telegdy képviseli Zsigmond koronázásán Ulászlót, majd onnét Moldvába ment, hogy Bogdán vajdát megerősítse a magyar király iránti hűségében.³³ Meltán írhatta tehát síremlékére:

Stephanvs Telegdi Regis
Deinde Regni Hvngarie Thesavrarius
Externis Regibus No
Tvs Charvsque Hoc Saxum
Perpetva Sibi, Posterisque Svis
Quite
Posvit 15. .³⁴

Besseni Gyögyről keveset tudni. Cseh származású, rövid ideig cubicularius. Ő már járt a francia udvarban, hiszen Ulászló megbízásából a kiválasztandó hercegnő ügyében képviselte a királyt.³⁵

3. A tárgyalások

1501. szeptember 16-án Ulászló Tolnán ratifikálta a francia—magyar szövetség szövegét.³⁶ A magyar küldöttség tagjai valószínűleg szeptember 19-e után hagyták el az országot, október végén már Velencében, december 5-én pedig Orléansban találjuk őket.³⁷

A csatornán való átkelés ötlete nem a hosszú várakozás terméke volt.³⁸ Már Magyarországon eldöntötték, hiszen Velencében tervükről beszámoltak a Signoriának. 1502. február 23-án a Titkos Tanács Francesco Capello január 25—27-i leveleit értékelte, amiket ő Angliából küldött. Instrukciójukban felhívják a követ figyelmét, hogy mire levelük Capellóhoz érne, a magyar küldöttek már valószínűleg megérkeztek Angliába. Utasítják továbbá, hogy mindenképpen támogassa őket a kért segély ügyében. Arra is figyelmeztesse Henriket, hogy Velence évi 100 ezer forintot ad a magyar királynak a török ellen, és hogy Ulászlót segíteni felettébb előnyös lenne, mert pozíciója miatt félnék tőle a törökök.³⁹

A Köztársaság tehát jól ismerte Magyarország terveit Anglia irányában, sőt mindent megtett, hogy VII. Henrik pozitívan reagáljon a magyar kérésre. Minden bizonnyal Velence tanácsára próbálkoztak a már egyszer felvett kapcsolat felélesztésére, hiszen Velencének létkérdéssé vált az európai hatalmak támogatásának megszerzése. Éppen ezért Anglia esetében is több oldalról próbálta biztosítani magát. A legoptimálisabb természetesen az lett volna számára, ha VII. Henrik közvetlenül részt vett volna a török elleni hadműveletekben. Ennek elérésére a Köztársaság rögtön mozgósította szövetségeseit, a pápai és a francia diplomáciát, de saját követei sem maradtak télenek.⁴⁰ Római orátoruktól értesülnek, hogy az angol király ismeri a keresztény expedíció ügyét. Javasolják neki: továbbra is tárgyaljon az angol követtel, hogy az figyelmeztesse urát a hadjárat jelentőségére. Ezen az 1501. augusztus 30-i ülésen határozza el a Titkos Tanács azt is, hogy ebben az ügyben követeket fog Angliába küldeni.⁴¹ E határozat értelmében indult tehát útra Franciaországba és Angliába Domenico Trevisan, Girolamo Donato és Francesco Capello.⁴²

1501. november 4-én a budai követekkel már azt közli Velence: azon fáradozik, hogy Angliát megnyerje a szent célnak.⁴³ A tanács határozata alapján Capello különleges feladatokat kap. Mint a köztársaság követe utazzék a szigetországba, és Velence nevében kérje VII. Henriket: csatlakozzék egy nagyszabású hadjárathoz, ami 1502 tavaszára lenne tervezve. Azzal is megbízzák, hogyha lehetséges, XII. Lajos tudtával, egy francia követ is menjen vele és együtt eszeljék a török veszélyt.⁴⁴

Capello 1502. újév napján már Angliában van. Tárgyalásaival kezdetben elégedetlen a Signoria, mert több tekintetben túllépte a neki adott felhatalmazást. Feladatául azt tűzi ki, hogy sürgesse VII. Henriknél a pápának ígért pénzsegélyt, mert így a szentatya fegyveres erőt tudna küldeni a kereszténység védelmére.⁴⁵

A Köztársaság politikusai arra az eshetőségre is gondoltak, ha Anglia közvetlenül nem támogatná őket, miként lehetne közvetett segítségüket elnyerni. Erre a célra Magyarország igen alkalmas volt, hiszen az országnak adott támogatás egyben Velence védelmét is növelte. Ezért utasították Capellót, hogy mindenben támogassa a magyar követeket.⁴⁶

Ulászló képviselői, Bácskai Miklós és Telegdy István, 1502. március végén — április elején érkeztek meg Angliába.⁴⁷ VII. Henrik feltehetően Capellótól értesült, hogy magyar küldöttség van útban hozzá, és segélyt akarnak kérni tőle a török ellen. Első reakciója elutasító volt. Levelet írt a küldötteknek: ne jöjje-

nek, mert aki nem képes háborúzni a török ellen, kössön vele békét, tehát nem várható segítség.⁴⁸

VII. Henrik végül is fogadta a magyar követeket. Leveléből megismerjük Ulászló kérését: számít az ígért pénzre. Az angol király azonban ezt csak akkor küldené el, ha a szerződés pontjait elfogadták. (május végén foglalták írásba, de még nem jutott el Magyarországra), és a pápától egy bizonyos bréve megérkezik. Amint a fenti feltételek teljesülnek, Henrik beváltja ígését.⁴⁹

A magyar követek üres kézzel hagyták el az angol udvart. VII. Henrik szövetségtervezetét bizonyára ismerték, de nem ők hozták Magyarországra, hanem az angol király embere Geoffrey Blythe. Május 24-én már biztosan Franciaországban voltak, mert azon a napon Telegdy István a francia királytól címeradományt kapott.⁵⁰

Egyelőre az angliai követség nyertese még nem Magyarország, sem Velence, hanem Zsigmond lengyel herceg, aki a nyitrai püspöktől, annak budai megérkezése (október 3.) után, három angol kutyát kapott ajándékba.⁵¹

4. A szövetség tervezete

Geoffrey Blythe yorki dékán, mint VII. Henrik angol király követe, 1502. november elején adhatta át uralkodója oklevelét.⁵²

VII. Henrik, miután kölcsönös szövetséget kötött a császárral, a francia, spanyol, portugál, skót és a dán királyokkal, Ausztria főhercegével, valamint néhány fejedelemmel, most Ulászlót is be akarja a ligába vonni, mivel országa határos a törökkel és örökösen háborút visel velük. Ezért azt javasolja, hogy lépjenek szövetségre egymással a török ellen, valamint más, jelen vagy jövőbeni ellenségeikkel szemben a következő feltételek mellett.⁵³

1. Azon nyomban tudósítják egymást, ha a másik fél jogsérelmére, kárára bármi is történe.

2. A két ország lakói, bármilyen státusúak is legyenek, szabadon utazhatnak, tartózkodhatnak és kereskedhetnek a másik fél részeiben.

3. A két király köteles azokat a lázadókat, árulókat és más menekülőket, akik szerződő társa országából érkeztek, 20 nappal később, minthogy a visszaküldésüket kérő okiratot megkapják, kiadni.

4. A ligába be lehessen venni az angol király szövetségeseit is, névszerint: a császárt és választófejedelmeket, Lajos francia, Ferdinánd spanyol, Jakab skót, Emánuel portugál, János dán királyokat, Ausztria főhercegét, János lüttichi püspököt, Savoja, Ferrara, Calabria hercegeit, valamint Velencét, a Hansa városokat és a Német Lovagrendet.

5. Haláluk után örökösök két éven belül erősítsék meg a jelen szerződést.⁵⁴

Az angol javaslat még annyi konkrétumot sem tartalmaz Magyarországra nézve, mint a franciákkal megkötött liga.⁵⁵ Pénzbeli támogatásról a dékán által átadott oklevél nem beszélt, de ennek nem az az oka, hogy VII. Henrik elutasította volna a segélynyújtás ilyen módját. Egyszerűen csak feltételekhez kötötte: fogadja el Ulászló a szerződést, érkezzék be a pápai bréve, meglesz az ígért pénz. Az angol király akaratát a visszatért magyar követek mellett Geoffrey Blythe is közölte a magyar uralkodóval. Megbízólevelében, amit 1502. május 27-én Westminsterben állítottak ki, általánosságban utalnak a török ellen adandó pénzsegélyre és annak felhasználási módjára — az abból fizetett katonának az angol király nevében és zászlaja alatt harcoljanak — de konkrét öszszegről nincs, és VII. Henrik feltételeit ismerve, nem is lehet benne szó.⁵⁶ (Az angol követ arra sem kapott felhatalmazást, hogy a szerződéstervezetben a magyar király által kifogásolt pontokat megváltoztathassa.)⁵⁷

Mivel Ulászló tiszttában volt azzal, hogy az anyagi támogatás elnyerésének az ő részéről a tervezet elfogadása a feltétele, pozitívan válaszolt a yorki dékának, hiszen csak kisebb változtatásokat javasolt az artikulusokban, azok merevsége és nehézsége miatt.⁵⁸

A magyar király a következő pontokban szeretett volna módosítást elérni:

VII. Henrik

„contra Turcos et alios
quoscunque hostes
praesentes et futuros
etc.”

II. Ulászló

„contra Turcos et alios
quoscunque hostes alicui
partium prius non
confoederatos vel sanguine
aut affinitate non
coniunctos, praesentes et
futuros etc.”

Véleménye szerint erre a betoldásra azért van szükség, mert bárki válhat akár régebbi szövetségesei, akár rokonai közül azok ellenségévé, akik ellen nem szabadna neki segítséget nyújtani.⁵⁹

Ulászló következő kifogása a lázadók kiadásával foglalkozó részben van. Ezt úgy fogadná el, ha csak azokat kellene kiadnia a területére érkező szövetségesei és rokonai közül, akik országával ellenségesen viselkednek.⁶⁰

(„Kiadatási” kérelemre 1506-ban sor is kerül a két ország között. VII. Henrik követi a menekülő Richardot kéri a magyar udvartól. A válasz nemleges lehetett, hiszen Richard de la Pole 1507. április 4-én Budán ad ki oklevelet.⁶¹)

Úgy tűnik, hogy az angol diplomácia biztosra vette az igenlő választ, hiszen egyrészt semmiféle változtatásra nem kapott felhatalmazást követük, másrészt „litteras paratas sub sigillo et privilegio” hozott magával abban a reményben, hogy azt úgy a magyar, mind a lengyel király ratifikálni fogja.⁶² Ulászló a liga tervezetét, saját kiegészítéseit, és minden bizonnyal VII. Henrik levelét testvéréhez, Sándor lengyel királyhoz, 1502. november 19-e után küldte el; elfogadhatónak ítélve az angol király javaslatát.⁶³

Geoffrey Blythe, miután értesült, hogy Ulászló változtatás nélkül nem fogadta el a liga tervezetét, Lengyelországba már nem is megy el, hogy átadja VII. Henrik ligára való felkérését. December elején már a Köztársaságban találjuk, így azonnal tájékoztatni tudta a Signoriát tárgyalásairól.⁶⁴ Mivel VII. Henrik eredeti elképzelése a szerződés azonnali ratifikálásáról nem valósult meg, nem várt tovább, a magyar uralkodóra bízta király Lengyelországba szóló levelét, a magyar és a lengyel diplomáciának hagyva a következő lépést, elutazott az országból.⁶⁵

5. A lengyel vélemény

Sándor lengyel király a liga szövegét, valamint az angol és a magyar király okleveleit 1502—3 fordulóján körül kaphatta kézhez. Első reakcióját ugyanis a tervezetre Johannes Polak gniesnoi castellanus és Nicolaus Firley krakkói vexillifero 1503 közepén vitték el a piotrkowói gyűlésre.⁶⁶ A lengyel király jónak tartotta a szövetséget elsősorban azért, mert a Német Lovagrend, a Hanza városok, valamint szárazföldi és tengeri hatalmak ellen segítséget jelentene. Megemlítette még, hogy a liga által megszerezhetnék Burgundiai Fülöp támogatását és a rajnai palotagróf szövetségét Gdansk szabadságának legyőzésére. Kérte a tanácsosokat, hogy az ügyben idejében és alaposan döntsenek.⁶⁷

Hasonlóan vélekedtek a krakkóiak is, akik Jacobus Buczacki secretariust küldik a magyar követség visszatartásának ügyében a királyhoz. Szerintük az ilyesféle szövetségek, ha másra nem is jók a távolság miatt, legalább nevet és hírt szereznek azoknál a nagyhírű nemzeteknél, ahol a lengyelek ismeretlenek.⁶⁸

Március közepére, feltehetően az alapos tájékozódás és tanácskozások következtében, Sándor király homlokegyenest ellenkező véleményt képvisel. Nézeteit a Krakkóból küldött Buczacki közvetíti a piotrkowói gyűlésen megjelenetek felé.⁶⁹

Bevezetőjében azt javasolja a király, hogy egy igen felkészült követet küldjenek Angliába a szövetség ügyében, mert ebben a formájában lehetetlennek tartja elfogadni a ligát.⁷⁰ Nem hiszi el VII. Henrikről, hogy csupán vallási buzgóság vezetné, inkább saját érdekei képviselését látja az angol király oklevelében.⁷¹ Kifogásai négy kérdés köré csoportosíthatók.

a) Anglia belső helyzete

A lengyel uralkodó Angliát belső zavargásokkal küszködő országnak tartotta. Kifejti, hogy jelenleg a „Rózsák” pártjából van a király, aki a „Rózsát” a jelesebb és más pénzekre ráteszi, de vannak régi nemzetségek, akik elégedetlenek, mert kiszorították őket a hatalomból. Ezért alkalmatlan az ország a segítségnyújtásra, sőt inkább Angliának lenne szüksége a legtávolabbi fejedelmek bármilyen csekély segítségére és jóindulatára, hogy a pártütések miatt ne semmisüljön meg, és a forrongások alatt a francia király el ne foglalja, aki pedig Calais kikötőjén keresztül könnyedén behatolhatna az országba.⁷²

b) Kereskedelmi hátrányok

Eltérően Magyarországtól, ahol nem fenyegette a belső piacot az angol áruk tömeges megjelenése⁷³, Lengyelországot egy esetleges angol gazdasági behatolás érzékenyen érintette volna. A lengyelországi városok, elsősorban Krakkó, egy újabb vetélytárral találták volna szemben magukat, hiszen Krakkó a 16. század kezdetén fontos kereskedelmi központtá alakult, bekapcsolódva a regionális és távolsági kereskedelembe egyaránt.⁷⁴

Sándor és tanácsadói az angol tervezetben levő veszélyre a következőképpen hívták fel a figyelmet. Kiemelték, hogy a tengeri hatalmak feltehetően azt szeretnék, hogy áruiknak szabad útja lenne a konföderáció megkötésével, de akkor a kereskedelem fontosabbá válna számukra, mint az ország védelme. (A lengyel király akkor lenne csak más véleményen, ha VII. Henrik skót katonákat küldene Gdanskon keresztül, akik harcosak és a hit dolgában is kiválóak. Nekik és másoknak (szövetségeseknek) a Dnyeszter környékén adnának elpusztult helyeket, elhagyott és romos várakat, mert így kedvezőbb békét lehetne a törökkel kötni.⁷⁵)

Az angol áruk és kereskedők megjelenése azonban nemcsak a lengyel városoknak, hanem a Hanzáknak is konkurenciát jelentett volna. A lengyel politika ugyan a 16. század elejétől a Keleti-tengerrel való összeköttetés érdekében arra törekedett, hogy többek között Gdansk gazdasági és társadalmi privilégiumait megnyirbálja⁷⁶ — Sándor első reagálásában utal is erre —, de ha mindent a szövetség megkötése után egy tengeri hatalom tenné meg, nem kétséges, az ilyen ligát elsősorban nem a Hanzák, hanem az ország érdekében kell elvetni.

Sándor nagyon egyszerű érveléssel próbálja bizonyítani, mit is jelentene, ha egy esetleges ratifikáció után megjelenhetnének az angolok úgy a Hanzák,

mind Lengyelország és Poroszország területén. Mivel a Hanzák régtől fogva szabadon kereskedhetnek Angliában és más országokban, de ilyen kiváltságuk az angoloknak nincsen, a szövetséghez való csatlakozás azt is jelentené, hogy az angolok és más szövetségesek megszereznék azt a jogot, hogy ugyanolyan szabadon kereskedhessenek területeiken, mint Lengyel- és Poroszország lakosai.⁷⁷

Érthető a lengyel király aggodalma, de érthető VII. Henrik próbálkozása is, aki egy semlegesnek tűnő javaslaton keresztül megpróbálta az angol kereskedőket kedvezőbb helyzetbe hozni a Baltikumban. A Hanzák ugyanis már a 13. században fontos kiváltságokhoz jutottak a szigetországban⁷⁸, az angolok viszont csak a 14. század végén jelentek meg igazi ellenlábasként a Baltikumban. A Hanzák azonban ezt a próbálkozást a 15. század végéig vissza tudták verni, sőt a két fél között kitört, négy évig tartó háborúból győztesen kerültek ki. Az 1474-ben megkötött utrechti béke helyreállította a kereskedővárosok nemzetközi presztízsét és megfékezte az angol kereskedelmi expanziót a Balti-tenger vidékén.⁷⁹

Az angol ligajavaslat elsődleges célja természetesen nem a Hanzák kereskedelmi kiváltságainak megtörése volt, de a szabad kereskedelemre utaló formulát így is lehetett értelmezni. (A Hanzáknak ebben az időben Lengyelország területén a Fuggerek gazdasági előretörésével kellett inkább számolniuk. 1502-ben már Gdanskban is van képviselőjük. Jakob Vetter helyi rézkereskedő szemlélyében.⁸⁰)

c) *A konkrét segítség hiánya*

A lengyel király felhívta a tanácsosok figyelmét, hogy VII. Henrik semmiféle említést sem tett arra nézve, hogy miféle támogatást kapnának Angliától és azoktól a királyoktól, fejedelmektől, főpapoktól és főuraktól, a spanyol, francia, portugál és nápolyi uralkodókat leszámítva, akik szövetségre léptek vele. Az utóbb felsorolt négy király nem csekély segítséget (főleg tengerit) tudna adni az országnak, de mindez haszontalan lenne — és ez már egyben politikai kifogás is —, hacsak nem a pápa lenne az akció vezetője, aki nélkül a fenti országokból semmiféle támogatást nem lehet remélni. Ugyancsak nem érti Sándor, miért nem tudatja azon országok segítségének mértékét az angol király, akikkel baráti viszonyban áll.⁸¹

d) *Politikai kifogások*

A pápai részvétel hiánya mellett elsősorban Lengyelország külkapcsolatait érintő részek ellen emelt kifogást Ulászló testvére. A király szerint az angol uralkodó tervezetének elfogadása, amelyben a Hanzák önálló szövetségesként szerepelnének, azt jelenti, hogy az ország lemond arról a kiváltságáról, amit a lengyel király Felső-Poroszország birtoklásának jogán bír, tudniillik, hogy a Hanzák duxa is egyben, pedig a kereskedővárosoknak most nagy szüksége lenne a lengyel uralkodó segítségére a Német Lovagrend és a moszkvai fejedelem ellenében.

A szövetség belső ellentmondásai sem kerültek el Sándor és tanácsadói figyelmét. Dánia és Skócia, akiket Anglia belefoglalt a ligába, háborút viselnek Svédországgal és Lübeckkel. Ez utóbbi mint hanzaváros, Gdanskkal szövetséges. Svédországra viszont Sándornak van szüksége Moszkva, Poroszország és Livónia ellenében.⁸² (Az utóbbinál csak akkor, ha megszegi az egyezményt.)

A négy kérdés köré csoportosítható ellenvélemények ellenére Sándor nem vetette el a liga ötletét. Mutatja ezt az is, hogy hajlandó lett volna Angliába

és Rómába követeket küldeni.⁸³ Nem értett viszont egyet a javaslat szövegével, hiszen egy tengeri hatalommal kötendő liga Lengyelországot hátrányos helyzetbe is hozhatta volna.⁸⁴

6. A pénzsegély

A velencei tanács 1503. augusztus 5-i ülésén utasította magyarországi követét, hogy a Köztársaság és a magyar király közti pénzsegély elszámolásánál vonjon le 15 százalékot annak az összegnek a fejében, amit Ulászló a francia és az angol királyoktól kapott.⁸⁵

A fenti pénzszerzés körülményeiről az általam ismert forrásokban semmi-féle utalást nem találni, valószínűleg VII. Henrik Velencén keresztül Magyarországnak utalt át bizonyos összeget a török elleni háborúra. A Köztársaság pedig az angol uralkodó pénzét beszámította az országnak adandó évi 100 ezer forintos támogatás összegébe.

Hasonlóan járt el VI. Sándor pápa is. A Tízek Tanácsa már 1502-ben utasításba adta római követének Antonio Giustinian-nak, hogy kérje meg a pápát, írjon az angol királynak, engedje át a jubileumi pénzekből begyűjtött 10 ezer dukátot Magyarország királyának egy törökellenes hadjárat céljára.⁸⁶ A pápa válaszában tudatta a követtel, csak akkor ír a 15 ezer (sic!) dukátról, ha a magyar király nem akarja azt abból a 40 ezerből levonni, aminek fizetésére a pápa a szövetség értelmében kötelezettséget vállalt. (A pápa tehát csak 25 ezer dukátot akart fizetni az éves 40 ezres segélyből, míg a hiányzó mennyiséget VII. Henrik 15 ezer dukátja egészítette volna ki. Ulászló ezek szerint mindkét segélyre, összesen 55 ezer dukátra tartott igényt.) A 15 ezer dukát felett — folytatta a pápa — az angol uralkodónak lehetősége van még pénzt küldeni —, amivel nagyon elégedett lenne —, de ezt is a 40 ezres segély összegébe számítaná bele VI. Sándor.⁸⁷

A 15 ezer dukátot Anglia el is küldte⁸⁸, de ez a pénz nem növelte a magyar király bevételeit, azt a 355306 aranyat, amit Ulászló az 1500-as évek elején a törökellenes harc címén kapott, hiszen az az éves pápai segély részévé vált.⁸⁹

A magyar és a lengyel diplomácia az angol szövetség megkötése érdekében nem tett további lépéseket, hiszen a velencei—török és a magyar—török békék 1503. március 24-én, illetve február 22-én, majd azok végleges formába öntése augusztus 10-én és augusztus 20-án, a követségek útját már feleslegessé tette.⁹⁰ Az angol javaslat így csak egy történelmi érdekesség maradt.⁹¹

JEGYZETEK

- 1 *Wenzel Gusztáv*: II. Ulászló magyar és cseh királynak házas élete 1501—1506. Századok 11 (1877) II. közlemény 727., 756. (a továbbiakban: *Wenzel*).
- 2 Magyar Országos Levéltár Filmtára 1615. doboz. Archivio di Stato di Venezia. Commemoriale. Libro XVIII. 167 r—v, (a továbbiakban: *Commemoriale*) 1501. szeptember 19., Tolna. II. Ulászló oklevelében Bachka-i Miklós nyitrai püspököt, Thelegdy Istvánt és Georgius Bohemus cubiculariust Franciaországba küldi. Kivonatát közli: A Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottságának Oklevél-Másolatai. Első füzet. Ismerteti: *Óváry Lipót*, Bp., 1890. 927. sz. (a továbbiakban: *Óváry*) Georgius Bohemust a források és a szakirodalom sokszor más és más névvel illeti (*Kropf Lajos*: Anna királyné, II. Ulászló neje. Századok 29/1895 (696—7.) (a továbbiakban: *Kropf*) 1501. október 24-én, amikor a követek a török ellen adandó évi 100 ezer forintos velencei segélyből, királyuk engedélye alapján, utazásukhoz szükséges 3 ezer forintot felvették Velencében, Bácskai Miklós oklevelében, Bessen-i Györgyként említik. Az oklevél alá a következő szöveg van írva: „Ego Georgius de Bessen In Fidem premissorum manu propria sub-

- scripsi. (*Commemoriale* Libro XVIII. 167. v.) (A kötetbe a velencei scriptor az eredeti oklevélről másolt, és írta oda a követek saját kezű megerősítését. Kivonattát közli: *Óváry* 929. sz.)
- 3 II. Ulászló és Anna hercegnő házassága, dinasztikus kapcsolatokon túl, politikai jellegű is volt. XII. Lajos francia király Itáliára vonatkozó terveiben a Habsburgokkal szemben fontos szerepet szánt Magyarországnak. 1500. május 15-én az országba érkezett két francia követ, Valerianus de Sanlis (Valérien de Marigny) és magister Matthaeus Tostanus (Mathieu Tautain de Mazury), hogy politikai szövetséget kössenek a magyar és a lengyel király között. Július 14-én a szerződést meg is kötötték, és mintegy megerősítésképpen a magyar király elnyerte a francia király egyik rokonának, Gaston de Candale leányának a kezét. (*Fraknói Vilmos*: *Rapports diplomatiques de la Hongrie avec la France. Au commencement du XVe siècle. Revue d'histoire diplomatique. Paris, 1899. 236—41.*) (a továbbiakban: *Fraknói*). *Wenzel*: i. m. 727—8. *Dobosy Tibor*: Pierre Choque Anna magyar királyné francia kísérője. Bp., 1940. 19.
- 4 *Kosáry Domokos*: Magyar külpolitika Mohács előtt. Bp., 1978. 12. (a továbbiakban: *Kosáry*).
- 5 *Kosáry*: i. m. 11—2.
- 6 *Sidney Nettleton Fisher*: The foreign relations of Turkey, 1481—1512. Illinois Studies In the Social Sciences. 30 (1948) 67—89. (a továbbiakban: *Nettleton Fisher*).
- 7 *Balogh István*: Velencei diplomaták Magyarországról (1500—1526). Szeged, 1929. 16. (a továbbiakban: *Balogh*)
- 8 *Fraknói Vilmos*: Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szentzéssel. Bp., 1902. II. 256—64.
- 9 *Nettleton Fisher*: i. m. 73—4.
- 10 *Fraknói*: i. m. 238—41. *Óváry*: i. m. 900 sz. A szerződés szövege: *Katona* 245—261. 1500 VII. 14. Buda.
- 11 *Nettleton Fisher*: i. m. 74.
- 12 *Borsa Gedeon*: A török ellen Magyarországon hirdetett 1500. évi búcsú és az azal kapcsolatos nyomtatványok. Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve. 1960. 245—6. (a továbbiakban: *Borsa*). A francia—velencei—pápai közeledés eredményeként megszűnt a Jagellók európai izoláltsága. A négy országot (Lengyelország, Litvánia, Magyarország, Csehország) uraló három testvér — Ulászló, János Albert és Sándor — a török veszély következtében közös fellépésre kényszerült. Kedvező alkalom számukra a fent említett három hatalom török (és Habsburg) ellenes szövetsége. (*Krzysztof Baczkowski*: Der jagiellonische Versuch einer ostmitteleuropäischen Grossreichbildung um 1500 und die türkische Bedrohung. Europa 1500. Integrationsprozesse im Widerstreit, Staaten, Regionen, Personenverbände, Christenheit. Hgb. von Ferdinand Seibt und Winfried Eberhardt. Klett-Cotta 1986.: 433—44.) A tanulmányra Kubinyi András hívta fel a figyelmemet. Segítségét ezúton is köszönöm.
- 13 Az összeg körüli alkudozásokra: *Kosáry*: i. m. 86—7.
- 14 *Sanuto III*. 1537—1538. A szerződés fogalmazványa; *Ivan Pederin*: A velencei köztársaság és Magyarország szövetsége a török elleni harcban. Levéltári Közlemények 57 (1986) 133—4. Franciaország szerepe a pápai és a velencei törökellenes szövetségben arra készítette Miksát, hogy az oszmán birodalommal szembeni politikáját új alapokra fektesse. 1501. október 13-a, a Franciaországgal kötött tridentini megegyezés után ez meg is történt. (*Hermann Wiesflecker*: Kaiser Maximilian I. Das Reich, Österreich und Europa an der Wende zur Neuzeit. Band III. Wien, 1977. 152—6.) Az adatra Kubinyi András hívta fel a figyelmemet. Segítségét ezúton is köszönöm.
- 15 *Balogh*: i. m. 16. *Borsa*: i. m. 247.
- 16 Pietro Igvalies bíboros, pápai követ, 1501. január végén érkezett Budára Velencén keresztül. Magyarországi tevékenységére: *Kosáry*: i. m. 89., 91.
- 17 *Sanuto III*. 298—300.
- 18 *Sanuto III*. 893., 955—7.
- 19 Lásd erre 35. jegyzet.
- 20 *Sanuto III*. 1102. 1500. X. 31-i jelentés Budáról.
- 21 *Brown* 826. sz. 1502. VII. 20. *Kropf*: i. m. 704—5. Természetesen más forrásból is értesülhettek az ígért anyagi támogatásról (Velencei, pápai, francia stb. diplomácián keresztül.)
- 22 Mátyás király levelei. II. 1480—1490. Közzéteszi: *Fraknói Vilmos*. Bp., 1895. 213. sz. 1488. VII. 15. Mátyás király levele a pápához.
- 23 *Lukcsics IV*. XXVIII. sz. 1494. VI. 20. A veszprémvári prépostságot 1496-ban

- Juncher Farkas budai polgár, mint „befurakodott” bírta. Bácskai VI. Sándor pápától kér javadalma ügyében segítséget. (*Lukcsics IV. LIX. sz. 1496. IX. 7.*)
- 24 *Czaich A. Gilbert*: Regesták VI. Sándor pápa korából. Első közlemény. Történelmi Tár 5 (1904) 175. 1496. III. 10., 1496. IV. 22.
- 25 *Fógel József*: II. Ulászló udvartartása (1490—1526) Bp., 1913. 119—20. (a továbbiakban: *Fógel*).
- 26 *Bánffy II. CCXCII. sz. (szerémi) DL. 5494.* (nyitrai) *Fógel*: i. m. 119—20. (erdélyi)
- 27 *Berzeviczy Albert*: Aragóniai Beatrix magyar királyné életére vonatkozó okiratok. Bp., 1914. XXI. sz. 1476. X. (Ferrara)
- 28 *Janits Iván*: Az erdélyi vajdák igazságszolgáltató és oklevéladó működése 1526-ig. Bp., é. n. 108.
- 29 *Sváby Frigyes*: XII. Lajos francia király czimer-adománya a Telegdiek részére. Turul 9 (1890) 64. (a továbbiakban: *Sváby*)
- 30 A. A. 207. sz. 1503. IX. 22. Buda. Ulászló oklevele a lengyel követnek.
- 31 *Kubinyi András*: A királyi kincstartók oklevéladó működése Mátyástól Mohácsig. Levéltári Közlemények 28 (1958) 59. (a továbbiakban: *Kubinyi*)
- 32 *Márki Sándor*: Dósa György. Bp., 1913. 230. (a továbbiakban: *Márki*)
- 33 *Documente II. XXV. sz. 1503. X. 16.* Buda. Ulászló oklevele követeihez. *Márki*: i. m. 227.
- 34 *Csergheő Géza*: Magyar sírkövek. Turul 7 (1889) 34—6. A felirat utal arra is, hogy országos kincstartóként is tevékenykedett. (*Kubinyi*: i. m. 46.)
- 35 *Commemoriale Libro XVIII. 167 r—v. Kropf*: i. m. 698. Wenzel szerint ahogy megkötötték a békét 1500. VII. 14-én a franciákkal, Ulászló még ugyanazon a napon Bácskai Miklós nyitrai püspököt és Telegdy István tanácsost küldi követként XII. Lajoshoz. (*Wenzel*: i. m. 727.) Állítását azonban semmivel sem támasztja alá. A szerződés méltóságsorában Bácskai választott szerémi püspökként szerepel. (*Katona 260.*) Sánkfalvi Antal pedig csak 1500 végén halt meg nyitrai püspökként. (*Fógel*: i. m. 119.) Bizonyára ebben az időben ment követség XII. Lajoshoz (lásd erre: 20-as jegyzet), de nem Bácskai és Telegdy.
- 36 *Wenzel*: i. m. 728.
- 37 1501. IX. 19-én kapják meg a királyi engedélyt, hogy az éves velencei segély terhére 3 ezer forintot vehessenek fel. X. 24-én a fenti összeget már meg is kapták Velencében. (*Commemoriale Libro XVIII. 167.*) v.) *Kropf*: i. m. 699.
- 38 1502. VI. 21-én indultak vissza Blois-ból Magyarországra. (*Wenzel*: i. m. 730.)
- 39 *Brown 821. sz. 1502. II. 23. Kropf*: i. m. 703—4.
- 40 Lásd erre: 17—8-as jegyzeteket.
- 41 *Brown 81. sz. 1501. VIII. 30. Kropf*: i. m. 701.
- 42 1501. november 17-én nevezik ki őket. (*Brown 818. sz. 1501. XI. 17.*)
- 43 *Óváry*: i. m. 931. sz. 1501. XI. 4.
- 44 *Brown 818. sz. 1501. XI. 17. Kropf*: i. m. 701—2. A francia követ utazására nincs adat. Arra az eshetőségre is gondoltak Velencében, hogyha XII. Lajos német mondana a közös követségre, akkor Capello egyedül menjen.
- 45 *Brown 826. sz. 1502. II. 18. Kropf*: i. m. 702—3.
- 46 *Brown 821. sz. 1502. II. 23. Kropf*: i. m. 703—4.
- 47 VII. Henrik Sándor lengyel királyhoz írt leveleiben csak róluk tesz említést. A követség harmadik tagja, Bessen-i György valószínűleg Franciaországban maradt. (A. A. 76. sz. 1502. V. 30. Richmond)
- 48 „Chi non pol far guerra contra il turcho faci paxe; ergo niun ajuto si ará.” (*Sannuto IV. 1502. IV. 18. 252.*)
- 49 *Brown 826. sz. 1502. VII. 20. Kropf*: i. m. 705. Ulászló Capellónak is írt, hogy sürgesse a pénz kifizetését. A pápai bréve talán a jubileumi pénzek felhasználásának módjáról szolt.
- 50 A. A. 75. sz. 1502. V. 20. Richmond. *Sváby*: i. m. 64—5. Valószínűleg május elején hagyhatták el Angliát. A címeres levelet Blois-ban állították ki, és Richmowntól idáig több száz kilométer az út.
- 51 *Divéky Adorján*: Zsigmond lengyel herceg budai számadásai. Magyar Történelmi Tár 26 (1914) 171. 1502. X. 7-i bejegyzés.
- 52 Nincs adat arra nézve, hogy a magyar királyné kíséretével jöttek volna az angol követség tagjai Magyarországra. Ulászló testvérét a felajánlott szövetségről 1502. XI. 19-én Budáról kelt levelében értesíti. A követek fogadására 19-e előtt került sor. (A. A. 132. sz. 1502. XI. 19. Buda.)
- 53 A. A. 75. sz. 1502. V. 20. Richmond.
- 54 Uo.
- 55 *Katona 245—61.* 1500. VII. 14. Buda. Az angol szövetség szövege, hasonlóan a fran-

- ciához, elsősorban a kor diplomáciájában szokásos formulákat használta. (Mindkét oklevélben rengeteg a hasonló, vagy megegyező szövegrész.) A franciákéban legalább egy helyen megemlítik, hogyha a francia király „mittet copias armatorum in Turcas”, a lengyel és a magyar király „pollicentur aprire viam et transitum patefacere.”
- 56 *Alexander Fest*: Anglo—Hungarian contacts in the Middle Ages. Studies in English Philology 2 (1937) 56—9. *Brown* 826. sz. 1502. VII. 20. *Kropf*: i. m. 705.
- 57 A. A. 132. sz. 1502. XI. 19. Buda. Ulászló oklevele Sándor lengyel királyhoz.
- 58 Uo.
- 59 Uo. A francia szövetség szövegében a rövidebb változat van. Talán abból tanulva javasolják a kiegészítést. (*Katona* 249.)
- 60 Uo. Ennél a pontnál Ulászló oklevelében csak tartalmilag, és nem szó szerint utal a kifogásolt szövegrészre. VII. Henrik oklevelében 20 nap szerepel, míg Ulászló egy hónapról beszél, mint olyan terminus, ami alatt a lázadókat ki kell adni a másik félnek. (Lásd erre 53-as jegyzetet.) A varsói Régi Iratok Főlevéltárában levő szövegek filmjét Horváth Emőke (Magyar Országos Levéltár) és Tóth Péter (BAZ Megyei Levéltár) önzetlen segítsége által szereztem be. Fáradozásukért ezúton mondanék köszönetet. Papée kiadása mintaszerű, Ulászló kancelláriájában hibázta. (Libri legionum. Tomus I. 92 r—v., 93 r—v.)
- 61 *Wenzel Gusztáv*: Marino Sanuto világkrónikájának Magyar—Országot illető tudósításai. II. Magyar Történelmi Tár 24 (1877) 143. 1506-os évből. *Kropf*: i. m. 693. Richard „Rosa Bianca” volt.
- 62 Lásd erre az 57-es jegyzetet.
- 63 VII. Henrik 1502. V. 30-án Richmondból kelt oklevelében ligára szólítja fel Sándort is. A lengyel uralkodóhoz is Geoffrey Blythe-ot küldi. (A. A. 76. sz. 1052. V. 30. Richmond.)
- 64 *Sanuto IV.* 1052. XII. 8. Velence bejegyzés alatt. 517—8. „Vene l'orator di Engaltera, stato in Hongria e ritorná, qual alias fo honorato da questa Signoria . . . Usó alcune parole piano di l'amor é tra il suo re e questa Signoria; e versa vice il usó bone parole.”
- 65 *Sanuto IV.* 1502. XI. 20. Buda bejegyzés alatt. 415. „Item li oratori di Baviera e Brandiburg sono partiti, e cussi partirá li oratori franzesi, et englesi . . .” A yorki dékán lépése nem azt jelentette, hogy az angol diplomácia háttérbe vonult volna Európában. 1503 januárjában már Németországban tárgyalnak Thomaso Brando és Thomaso Vest angol követek. (*Sanuto IV.* 682—3.)
- 66 A. A. 151. sz. 1503 (február közepe) Vilna.
- 67 Uo.
- 68 A. A. 152. sz. 1503 (február második fele) Krakkó.
- 69 A. A. 154. sz. 1503 (március közepe) Vilna.
- 70 A lengyel—angol szövetségtervezetről igen röviden, pontjait nem elemezve írt *Renaud Przedziecki*: *Diplomatie et protocole a la cour de Pologne*. II. Paris, 1937. 358—9. Újabbban: *Historia Dyplomacji Polskiej I.* Polowa X w. — 1572. Szerk.: *Marian Biskup*. Warszawa, 1980. 559. Sándor lengyel monográfusa, Fryderyk Papée sem foglalkozik a ligával. (*Fryderyk Papée*: Aleksander Jagiellonczyk. Krakow, 1949.) A korabeli lengyel külpolitikára: *Marian Biskup*: *Die polonische Diplomatie in der zweiten Hälfte des 15. und in den Anfängen des 16. Jahrhunderts*. Jahrbücher für Geschichte Osteuropas. 26 (1978) 161—78.
- 71 A. A. 154. sz. 1503 (március közepe) Vilna.
- 72 Uo.
- 73 *Székelgyörgy*: A németalföldi és angol posztó fajtáinak elterjedése a XIII—XVII. századi Közép-Európában. Századok 102 (1968) 27—31.
- 74 *Jan M. Malecki*: La rôle de Cracovie dans l'économie polonaise aux XVIe/XVIIe et XVIIIe siècles. *Acta Poloniae Historica* 21 (1970) 110. U. ó.: *Studia Nad Rynkiem Regionalnym Krakowa w XVI. wieku*. Warszawa, 1963. 245—6. (Francia résumé)
- 75 A. A. 154. sz. 1503 (március közepe) Vilna.
- 76 *Marian Biskup*: Polen an der Ostsee im 16. Jahrhundert. *Zeitschrift für Historische Forschung* 5 (1978) 293., 296—7.
- 77 A. A. 154. sz. 1503 (március közepe) Vilna.
- 78 *Karl Kunze*: *Hanseakten aus England. 1275 bis 1412*. Halle, 1891.
- 79 *Philippe Dollinger*: *La Hanse (XIIe—XVIIe siècles)*. Aubier, 1964. 239—40., 376—81.
- 80 *Götz Freiherrn von Pölnitz*: *Fugger und Hanse*. Tübingen, 1953. 10.
- 81 A. A. 154. sz. 1503 (március közepe) Vilna.
- 82 Uo.

83 Uo.

84 Magyarország földrajzi fekvésénél fogva egyszerűbb helyzetben volt, és Ulászlónak nagyobb szüksége is lett volna az esetleges pénzbeni támogatásra.

85 *Brown* 835. sz. 1503. VIII. 5. *Kropf*: i. m. 705.

86 *Dispacci di Antonio Giustinian ambasciatore veneto in Roma*. Kiadja: *Pasquale Villari*. Firenze, 1876. I. k. 32. sz. 1502. VII. 3. Róma. (a továbbiakban: *Villari*)

87 *Villari*: i. m. 33. sz. 1502. VII. 4. Róma.

88 *Villari*: i. m. 106. sz. 1502. IX. 15. Róma. „Inghilterra mandó i 15 milia ducati convenuti.” Talán ilyen feltétel lehetett, hogy a 15 ezer dukátot Magyarország a szerződés ratifikálásával nyeri csak el végérvényesen, ellenkező esetben a segély sorsáról Velence és Anglia dönthet.

89 *Borsa*: i. m. 269—70.

90 *Kosáry*: i. m. 92—3.

91 VII. Henrikkel foglalkozó munkák nem tesznek említést a tervezetről és további sorsáról. (*J. D. Mackie*: *The Earlier Tudors 1485—1558*. Oxford, 1985. 46—230.)

RÖVIDÍTÉSEK

A. A. = Akta Aleksandra. (1501—1506) Ed.: *Fryderyk Papée*. Krakowie, 1927.

Bánffy = Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli Losonczi Bánffy család történetéhez.

Szerk.: *Iványi Béla*. II. k. 1458—1526. Bp., 1928.

Brown = *Rawdon Brown*: *Calendar of State papers and manuscripts, relating to English affairs, existing in the Archives and Collections of Venice, and in other libraries of Northern Italy*. I. k. 1202—1509. London, 1864, (Kraus Reprint. Wiesbaden, 1970.)

DL = Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Levéltár

Documente = *Documente privatore la istoria românilor*. Volumul II. Partea I. 1451—1575. Bucuresti, 1891.

Katona = *Stephano Katona*: *Historica critica regum Hungariae stirpis mixtae*. Tomulus XI. Ordine XVIII. Buda, 1792.

Lukcsics = *Josephus Lukcsics*: *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis*. Tomus IV. 1452—1526. Bp., 1907.

Sanuto = I diarii di Marino Sanuto. Tomo III—IV. Ed.: *Rinaldo Fulin, Nicolo Barozzi*. Venezia, 1880.

A Székesfehérvári Egyházmegye 1989. május havi körlevele levéltári vonatkozásokat is tartalmaz. Megállapítja, hogy az egyháztörténet a nemzet történetének szerves része, forrásanyagai rendkívül fontosak. Ilyen becses forrást képeznek a plébániák *historia domus*-ai. Az Egyházmegyei Hatóság ezért felhívja a lelképászorokat a pontos vezetésre és 12 pontba foglaltan szempontokat is ad ehhez. Szól a körlevél a *plébániai levéltárakkal* és könyvtárakkal kapcsolatos teendőkről: „Legyen gondjuk a felelős lelképászoroknak arra, hogy a plébániai levéltárak tárolása megfelelő száraz helyen, zárt szekrényben történjék. Különös figyelmet kell fordítani azokra a plébániai levéltárakra, ahol nincs helyben lakó plébános. Ha valahol a levéltári anyag biztonságos megőrzése komoly nehézségbe ütközik, ezt jelentsék az Egyházügyi Hatóságnak.”